

emcdda.europa.eu

Problems facing women drug users and their children

EMCDDA 2000 selected issue

In EMCDDA 2000 Annual report on the state of the drugs problem in the European Union

Graden af misbrug

I alle medlemsstater kan graden af lovovertræderens misbrug være bestemmende for, om der fastsættes behandlingsforanstaltninger i stedet for straf.

Stoffets art

På retligt plan sondres der mellem de farligere og mere vanedannende stoffer, f.eks. heroin, og de mindre skadelige og mindre vanedannende stoffer, f.eks. cannabis. I Grækenland har politiet i praksis fastlagt prioriteringer i forbindelse med narkotikahandelen på grundlag af de risici, der er forbundet med de enkelte stoffer. Heroin betragtes som det farligste og retsforfølges strengest, efterfulgt af kokain, syntetiske stoffer og cannabis. I Luxembourg bliver der med den aktuelle ændring af narkotikaloven foretaget en ændring af strafferammen, således at den afspejler de risici, der optræder i forbindelse med de forskellige stoffer.

Tilbagefald

Gentagelsestilfælde kan resultere i stadig strengere straffe i næsten alle medlemsstater. I Danmark kan der ved gentagent salg af meget farlige stoffer straffes med en strafferamme på op til seks års fængsel. Er der tale om »betydelige« mængder, kan straffen stige til maksimalt ti år. I Luxembourg ligger strafferammen for salg af enhver form for stoffer fra ét til fem års fængsel og/eller en bøde. I gentagelsestilfælde kan disse straffe fordobles inden for fem år efter den første lovovertrædelse. Da salg af stoffer er den mest udbredte måde, hvorpå narkotikamisbrugere finansierer deres misbrug, efterfulgt af småtyveri eller indbrudstyveri, begår mange narkomaner gentagne overtrædelser. Selv om fysisk afhængighed ligger til grund for sådanne gentagne lovovertrædelser, er reaktionen herpå i de fleste tilfælde snarere en streng frihedsstraf end behandling.

Selv om retsmyndighederne kan betragte besiddelse af små mængder af et stof til eget forbrug som en formildende omstændighed, synes grænsen mellem besiddelse og handel af være udvisket i EU generelt. Der kan ganske vist idømmes forskellige straffe for de to lovovertrædelser, men der er endnu ikke fastsat tilstrækkelige parametre, således at der klart kan sondres mellem dem, og den samme lovovertrædelse kan medføre forskellige resultater. Mens der i alle medlemsstater findes foranstaltninger som f.eks. behandling som alternativ til fængsel, er effektiviteten af anvendelsen heraf endnu ikke blevet vurderet på EU-plan.

Problemer blandt kvindelige stofbrugere og deres børn

Kvindespecifikke narkotikaproblematikker er ikke hidtil systematisk blevet undersøgt af EU's narkotikainformationssystemer. De fleste medlemsstater forsøger dog at tilgodese behovene blandt kvindelige narkotikamisbrugere gennem særlige programmer, selv om deres omfang og fokus varierer.

Brug af stoffer blandt kvinder

Generelt bruger mænd i højere grad ulovlige stoffer end kvinder. Forskellene med hensyn til brug af stoffer mellem mænd og kvinder er imidlertid komplekse og afhænger af det specifikke stof, der anvendes, og brugerens alder, socialgruppe, uddannelsesniveau og geografiske opholdssted. Mens drenge generelt bruger cannabis i større udstrækning end piger, er forskellen i aldersgruppen 15-16 år lille eller ikke-eksisterende. I aldersgruppen 20-24 år er brugen af stoffer imidlertid mere udbredt blandt mænd end blandt kvinder. De kønsspecifikke forskelle er endnu mere markante i forbindelse med brug inden for de sidste 12 måneder og brug af specifikke stoffer.

Pigers tidligere eksperimenterende brug af stoffer i forhold til drengene er generelt en følge af, at piger ofte har ældre kæresten, som kan tilskynde dem til at prøve stoffer. Efterhånden som pigerne bliver ældre, fremkommer der yderligere kønsrelaterede forskelle, som øges.

Selv om brug af stoffer generelt er mere udbredt blandt mænd end kvinder, kan juridiske, kulturelle, uddannelsesmæssige og geografiske faktorer forklare den stigende udbredelse blandt kvinder. De kønsmæssige forskelle i relation til stofbrug er mere markante de steder, hvor der findes strenge retlige sanktioner, samt blandt unge, der går tidligt ud af skolen, og landbefolkninger. Forskellene er mindre markante de steder, hvor der er en udstrakt accept og brug af stoffer som f.eks. cannabis. I Grækenland var brugen af stoffer (primært cannabis) i 1998 højere blandt mænd end kvinder. Kvinders brug af stoffer var imidlertid seks gange højere end i 1984, mens brugen blandt mænd var steget mindre end tre gange så meget.

I direkte modsætning til ulovlige stoffer er brugen af medicin som f.eks. benzodiazepin mere udbredt blandt kvinder end mænd, og forskellen bliver større med alderen. I forhold til ulovlige stoffer er den relativt beskedne sociale stemping, der er forbundet med lovlig og ulovlig brug af medicin, bemærkelsesværdig, selv om de sundhedsmæssige konsekvenser af regelmæssig brug er betydelige.

Årsberetning om Narkotikasituationen i Den Europæiske Union, 2000

Antallet af kvinder blandt de indsatte i Europa stiger støt. I Spanien er antallet af kvindelige indsatte næsten tredoblet i løbet af de seneste ti år. Selv om en mindre del af de domfældte narkokriminelle er kvinder, viser data fra Irland og Det Forenede Kongerige et betydeligt problematisk stofbrug blandt kvinder på tidspunktet for indsættelsen i fængsel, hovedsagelig i form af heroin, metadon og benzodiazepiner. Behandlingsfaciliteterne i kvindefængslerne varierer, og retningslinjerne for behandling af benzodiazepinmisbrug med henblik på at forebygge risiciene ved et pludseligt ophør synes ikke at være så veludviklede som retningslinjerne for behandling af opiatmisbrug.

Dødelighed, som står direkte i forbindelse med ulovlig brug af stoffer, synes at være lavere blandt kvinder end mænd, selv når der tages højde for de kønsspecifikke forskelle i udbredelsen (i gennemsnit tegner kvinder sig kun for 20 % af de narkotikarelaterede dødsfald). Der kan kun gives en tilfredsstillende forklaring på den højere dødelighed blandt mænd ved at undersøge de sammenhængsbetingede og kvalitative faktorer, der knytter sig til narkotikarelaterede dødsfald.

Smitsomme sygdomme

Ifølge oplysninger fra Tyskland, Frankrig, Irland og Det Forenede Kongerige hersker der en vis bekymring for, at hiv- og hepatitis B-smitte er i stigning blandt nogle kvindelige stofbrugere. Selv om der ikke foreligger konkrete data, der kan underbygge denne bekymring, menes det at være resultatet af en mere risikofyldt injektionsadfærd blandt kvinder eller af ubeskyttet sex.

Kvindelige stofbrugere begår mindre berigelseskriminalitet end mænd og finansierer oftere deres misbrug via sexindustrien — prostitution er en etableret indkomstkilde for indtil 60 % af kvinder, der tager stoffer. En stigende hiv-smitte blandt europæiske kvinder og deres nyfødte børn førte til, at man indførte rutinemæssige screeningprogrammer for hiv og i visse tilfælde hepatitis B og C på svangreklinikker i Tyskland, Frankrig, Irland og Det Forenede Kongerige i 1980'erne og 1990'erne. Risikoen for, at kvinder overfører smitsomme sygdomme til deres kunder, har altid givet anledning til bekymring, og sammenhængen mellem kvinders stofbrug og prostitution har ganske givet været medvirkende til de øgede skadesbegrænsningstilbud til kvindelige prostituerede og behandlingstilbud til kvindelige stofbrugere. Der er iværksat opsøgende arbejde og oprettet lavtærskeltilbud til kvinder, hvor de kan få husly, information og praktisk rådgivning om sikker sex og sikker brug af stoffer. Selvhjælpsgrupper som f.eks. Mainline i Amsterdam har forskellige tilbud til kvinder, herunder hårbehandling, selvforsvar og drama.

Graviditet og kvinder med børn

Gravide opiatbrugere har i stigende grad behov for særlig megen hjælp og støtte. De fleste EU-lande erkender, at børn født af disse kvinder også kan have behov for særlig medicinsk behandling. I alle stater tilbydes gravide kvinder en »fremskyndet adgang« til narkotikabehandlingstilbud, og i Belgien, Danmark, Frankrig, Irland, Østrig, Portugal og Sverige er der udviklet specialiserede tjenester, som specifikt henvender sig til dem. Afgiftning anbefales ikke generelt til gravide kvinder, og substitu-

Tabel 3

	Programmer rettet mod de kvindelige stofbrugeres behov				
	Gravide kvinder	Prostituerede	Stofmisbrugende mødre og deres børn	Kvindelige indsatte	Skolepiger og unge kvinder
Belgien	++	-	++	-	-
Danmark	++	+	+	-	-
Tyskland	-	+	++	+	+
Grækenland	+	+	+	-	-
Spanien	-	++	+	+	-
Frankrig	+	+	-	-	-
Irland	+	++	+	+	-
Italien	-	+	++	-	+
Luxembourg	-	+	-	-	-
Nederlandene	-	+	+	-	-
Østrig	++	+	++	-	+
Portugal	++	+	+	+	-
Finland	-	-	+	-	-
Sverige	++	-	+	-	++
UK	++	++	++	++	++

Bemærkninger: - Der foreligger ingen oplysninger, eller der er ikke rapporteret om noget program.
+ Der er rapporteret om mindst ét program.
++ Der er rapporteret om mere end ét program.

Kilder: Medlemslandenes Reitox-rapporter for 1999; Dagmar Hedrich, Community-based services for female drug users in Europe, Europa rådets Pompidou-Gruppe, publiceret rapport, december 1999.

Udvalgte problematikker

tionsbehandling er genstand for videnskabelige undersøgelser. For mange af disse kvinder er regelmæssig svangerskabskontrol imidlertid ikke forenelig med deres livsstil, eller de frygter at blive stemplet, hvis de deltager.

Det stigende antal børn født af stofbrugere har stor risiko for selv at udvikle narkotikaproblemer, og opmærksomheden rettes i stadig højere grad mod, hvilke konsekvenser forældrenes stofbrug og misbrug har for børnene. Undersøgelserne er forskellige med hensyn til såvel metoder som resultater. Ifølge nogle er problemerne blandt børn, hvis mødre er stofmisbrugere, både uundgåelige og mangeartede, mens andre ikke viser nogen forskelle med hensyn til de følelsesmæssige, adfærdsmæssige og indlæringsmæssige problemer blandt børn af stofmisbrugende mødre og børn af ikke-stofbrugere i samme sociale miljøer. Andre forskningsresultater peger på ligheder mellem børn af kvindelige stofbrugere og alkoholikere. Der er blevet kortlagt afhjælpningsforanstaltninger i form af f.eks. ændring af levevilkårene, øget social støtte og tilvejebringelse af behandlingsfaciliteter.

Der er i EU særdeles stor forskel på, i hvilket omfang børn fortsætter med at bo hos deres stofmisbrugende mødre, og der er enten endnu ikke fastsat klare retningslinjer for fjernelse af børn fra stofmisbrugende mødre, eller sådanne er ikke blevet standardiseret i praksis. I Danmark og Sverige, hvor der findes plejeordninger, synes der at være en udvikling, der går i retning af støtte, således at mødrene kan forblive sammen med deres børn, eller forholdet mellem børn og forældre i det mindste kan stabiliseres. De mere sydlige europæiske lande — f.eks. Grækenland, Spanien, Italien og Portugal — baserer sig i stedet hovedsagelig på, at den fornødne omsorg for børnene tilvejebringes via traditionelle udvidede familiestrukturer.

Narkotikabehandling

Forholdet mellem kvindelige og mandlige stofbrugere i behandling er generelt mindre end 1:3. Kvinder, der

kommer i behandling, er som regel yngre end mænd, og andelen af kvinder i behandling i forhold til mænd falder med alderen. Dette kan være en afspejling af aldersrelaterede forskelle mellem mænd og kvinder, der søger behandling, eller af ændrede narkotikaforbrugsmønstre blandt kvinder eller begge dele. Tallene menes generelt at underrepræsentere kvinder med narkotikaproblemer. I Belgien fremgik det af en »snowball«-undersøgelse, at antallet af kvindelige problematiske stofbrugere i forhold til mandlige problematiske stofbrugere var højere end de officielle behandlingstal. En væsentlig grund til, at der er så få kvinder i narkotikabehandling, kan tilskrives deres moderskab: Mellem 18 og 75 % af de kvindelige klienter har mindst ét barn, og de har ofte nok at gøre med at varetage deres omsorgsforpligtelser til at kunne følge et behandlingsprogram eller frygter at blive stemplet »uegnet« som mor og få deres børn fjernet, hvis de lader sig indskrive.

Det er kun nogle få lande, f.eks. Tyskland og Portugal, der har særlige tilbud i kvindefængslerne, selv om en stor procentdel af de kvindelige indsatte bruger stoffer. I Portugal har to fængsler børnepasningsfaciliteter, hvorved det er muligt for børnene at blive hos deres mødre.

Kvindespecifik narkotikaforebyggelse

I Tyskland, Østrig og Sverige er forebyggende aktiviteter på narkotikaområdet specifikt rettet mod meget unge kvinder og skolepiger. Disse initiativer fokuserer ofte på den kvindelige identitet og på, hvordan de kan sige nej til tilbud om stoffer fra kæresten eller mandlige jævnaldrende.

Det fremgår af de få oplysninger, der fremlægges her, at i modsætning til indsatsen over for brugen af stoffer blandt mænd, hvor der i reglen fokuseres på det kriminelle aspekt af en sådan brug, synes initiativerne over for brugen af stoffer blandt kvinder i højere grad at være motiveret af bekymringer for følgerne af stofbruget for andre: for børn, når brugerne er mødre, og for mænd, når brugerne er prostituerede.